

Tihomira Mršić

View metadata, citation and similar papers at core.ac.uk

REALIZACIJA DUBINSKE NOMENSKE REFERENCE IDENTIFIKACIJE U HRVATSKOM I FRANCUSKOM JEZIKU

Pitanje francuskog određenog i neodređenog člana te dvojnih varijanata pridjevske i zamjeničke deklinacije u hrvatskom jeziku obrađuje se kao realizacija dubinske nomenske reference *identifikacije* u imenicama, s jedne, te u pridjevima s druge strane. Nastoji se uočiti ostvarenja dotične dubinske reference u površinskoj strukturi i razlučiti terminološku zbrku koja priječi jasan pogled na tu problematiku.

0. Sinkronijski¹ pregled općih nomenskih² referenca dubinske strukture

Među opće reference dubinske strukture koje se izražavaju putem nomena, osim dihotomija *jednina—množina*³, reference *prirodni rod*, te općih referenca *odnosa*, tipa *posvojnost/pripadnost* (dubinski *genitiv* i *dativ*), i brojnih drugih referenca odnosa što se mogu u površinskoj strukturi izraziti na različitim mjestima u izričaju i različitim sredstvima (adverbima, nomenskim padežnim nastavcima te prijedlozima, ili kombinirano, tj. padežnim nastavcima i prijedlozima, kao u hrvatskom; zatim položajem u rečenici, kontekstom, intonacijom i situacijom; te nomenskim prefiksima ili sufiksima) — možemo ubrojiti i nomensku referencu *identifikacije*. To bi bila preciznija formulacija onoga što se u tradicionalnoj francuskoj i hrvatskoj lingvističkoj terminologiji

¹ Dijakronijom dihotomnih dubinskih referenca identifikacije i kvadamizacije bavimo se u t. 2.1.1.

² Odnosi se na nomene u širem smislu, tj. ne samo na imenice, nego i na zamjenice, pridjeve i participe.

³ Dual, trijal, plural.

naziva **određenim**.⁴ Bez jasne i razvidne terminologije nema jasnog uvida u problem. Stoga ćemo nastojati pročitati terminološku zbrku nastalu tradicionalnom uporabom naziva *određeni* i *neodređeni*. Ti nazivi postaju posve neprikladni čim prijedemo s osnovne deskriptivno-morfološke razine, na kojoj još možda posve dobro djeluju, na analizu na osnovi dubinskostrukturnih referenca. Stoga za opoziciju koju bismo tradicionalno nazvali *određeno–neodređeno* predlažemo novi naziv *identifikacija–kvidamizacija* (prema lat. *idem* ‘isti’ i *quidam* ‘neki’). Dok za pojam *određeno* postoji lingvistička svijest da je riječ o *identifikaciji*⁵, nedostaje naziv koji bi označio da se nešto izdvaja iz skupa istovrsnih elemenata, dakle nije neodređeno, ali nije ni posve identificirano, tj. ne zna se točno o kojem je elementu riječ. Prema tome, element je određen, ali samo kao ‘neki’⁶. Stoga bi možda riječ izvedena od latinske zamjenice *quidam* (‘neki’) ponajbolje mogla popuniti spomenutu pojmovnu prazninu. U tom smislu, u ostvarenja *identifikacije* treba ubrojiti i identifikatore koji *identificiraju generalizacijom*, a to su ‘svi’, koji *identificira pozitivnom generalizacijom*, i ‘nijedan’, koji *identificira negativnom generalizacijom*, tj. kod kojih je provedena posvemašnja selekcija elemenata skupa.

U semantičkom smislu, *površinsku strukturu* čine odabrane leksičke i gramatičke realizacije, tj. rješenja dubinskostrukturnih zahtjeva (ono što se želi reći, ograničeno načinima na koje se može izreći), a *dubinsku strukturu* čini virtualan izbor semantičkih rješenja, mogućih u određenom jeziku, osnovnih semantičkih zahtjeva, zajedničkih svim jezicima.

0.1. Podjela dubinske strukture

Ovdje predlažem podjelu dubinske strukture na tri semantička sloja od kojih:

- 1) najdublji sadrži opće reference prostorno-vremensko-pojmovne analize, kojoj pripada npr. i dubinska dihotomija *identifikacija–kvidamizacija*, a odnosi se zapravo na artikuliranje misli kroz usvojene dubinske reference;
- 2) za njim slijedi semantički sloj gramatičkoga smisla funkcija u rečenici (npr. pridjevskog atributa, kao dijela nominalne sintagme u hrvatskom, odnosno aktualizatora-člana, kao dijela nominalne sintagme u francuskom, a putem kojih se može izraziti gore spomenuta dihotomija), koji omogućuje artikulaciju misli i izričaja putem funkcija u rečenici;

⁴ S obzirom na to da lingvistički termin *determinacija* pokriva sve odredbenike imenice (pridjeve, zamjenice itd.), kod primjene termina *određeno* i *neodređeno* na pridjeve, dobivamo teške oksimoronske izraze, kao što je npr. *neodređeni odredbenik* (determinator).

⁵ Katičić 1986:t.867.

⁶ Vidi ovdje t. 5.a.1.

- 3) a potom sloj gramatičkoga smisla vrsta riječi⁷ (npr. pridjeva ili imenice), koji omogućuje artikulaciju misli i izričaja kroz usvojene gramatičke kategorije.

Potpuni smisao jest spoj leksičkog smisla i ukupnog gramatičkog smisla (opća referenca + funkcija + vrsta riječi).

Dubinska i površinska struktura trajno su povezane. Naime, površinska struktura neprestano djeluje na skup virtualnih rješenja semantičkih zahtjeva koji pristižu iz najdubljeg sloja dubinske strukture, a dubinska struktura, osim repertoarom semantičkih zahtjeva zajedničkih svim jezicima (najdublji sloj), djeluje na površinsku ograničenjima koja joj nameću sveze semantičkog zahtjeva iz tog najdubljeg sloja (ono što želimo reći) s odgovarajućim gramatički mogućim rješenjima u svakom pojedinom jeziku. Npr. dubinska referenca *identifikacije*, nakon usmjerenosti u određenu funkciju u rečenici, upućuje se ili u smjeru imenice, ili u smjeru pridjeva.

Dakle, dubinsku strukturu u slučaju navedene opće *reference* treba shvatiti kao najdublji sloj općih referenca prostorno-vremensko-pojmovne analize, premda je dihotomija o kojoj je ovdje riječ, kao opća referenca, ujedno i moguća referenca gramatičkog smisla *nomena* (francuski član kao biljeg identifikacije: *le futur*, *la table*, *les amis*, ali i *le noir*, pa i same imeničnosti: *le manger*; te dvojna deklinacija opisnih pridjeva u hrvatskom, npr. kvidamizirajući oblik nominativa *žut šešir* spram identificirajućeg oblika *žuti šešir*).

Referencu *identifikacije*⁸ ovdje ćemo nadalje nazivati *općom nomenskom referencom* jer se izražava nomenima. U oba jezika jednako, kroz imenice i pridjeve. S tim da je u hrvatskom, kad su u pitanju imenice, riječ o leksičkim identifikatorima i kvidamizatorima, a kad su u pitanju pridjevi, o pravim morfemima identifikacije, dok je u francuskom, kad su u pitanju imenice, riječ o pravim morfemima identifikacije i kvidamizacije (tzv. određeni i neodređeni član), a u slučaju pridjeva, također o pravom morfemu identifikacije, određenom članu (*le noir* 'crni').

Na tu referencu, međutim, treba gledati kao na opću referencu dubinske strukture koja se može ostvariti različitim sredstvima, ovisno o jeziku.

⁷ Ono što je kod nekih gramatički smisao (npr. kod Lyonsa), a kod drugih strukturalni smisao (npr. kod Friesa). — Lyons 1970.

⁸ Gustave Guillaume zasniva svoju teoriju o članu na razlikovanju tzv. *nom en puissance* (u jeziku) i *nom en effet* (u govoru) (Guillaume 1975). Naime, od trenutka kad neka imenica uzeta u jeziku zahtijeva »retuširanje« u trenutku uporabe, to je stoga što je u uporabi (govoru) nešto drukčija od onoga što je u jeziku. Po Guillaumeu je svrha člana da ukaže na kvantitativnu razliku između *représentation en puissance* i *représentation en effet*.

0.2. Reference dubinske strukture

Pod pojmom *referenca dubinske strukture* ovdje podrazumijevamo semantičke crte koje zbilju ljudskoga svijeta povezuju s njenom analizom na teško razlučive prostorne, vremenske, pojmovne i druge datosti, a kojem semantičkom sadržaju na planu jezičnog izraza, ovisno o jeziku, mogu odgovarati razna rješenja (leksička i gramatička). Njihova se nazočnost/nenazočnost u semantičkom opisu može naznačiti ili jedinstvenim izrazom sa + ili –, ili dihotomnim antonimnim izrazima. Prvi slučaj odgovara aktiviranoj ili neutraliziranoj (/+/ ili /–/) jednoj te istoj referenci, npr. identifikaciji, dok drugi odgovara aktiviranoj opoziciji (npr. identifikacija–kvidamizacija).

Za mnoge dubinske reference u površinskoj strukturi postoje gramatičke realizacije. Naime, njih dekodiramo upravo povezivanjem s dubinskim semantičkim zahtjevima. Dakako, njih je lakše uočiti supostavnim višejezičnim analizama. U tim se analizama primjećuje da svaka dubinska referenca na razini površinske strukture posjeduje i leksičke realizacije koje, između ostaloga, omogućuju sporazumijevanje na najnižem, negramatičkom stupnju poznavanja jezika. Odatle se nije teško dosjetiti da su jezični začeci upravo takvi, kako na razini postanka jezika, tako i na razini njegova usvajanja u djece i odraslih. To nas upućuje na zaključak da gramatikalizacija dubinskih semantičkih referenca nastupa na složenijim stupnjevima jezika, koji gramatička rješenja za ono što je semantički najopćenitije i najčešće pohranjuju u zasebne paradigme. To je slučaj s predikatnim⁹ referencama (vremena: *prošlo–neprošlo*; dihotomija *trenutačno–protežno*) i nomenskim referencama (*jednina–množina*; dihotomije *identifikacija–kvidamizacija* i *identifikacija–kvalifikacija*; odnosi kojih rješenje preuzimaju padežni nastavci i/ili prijedlozi), itd. Na početnom stupnju jezika obavlja se samo imenovanje, da bi se na kasnijem, složenijem stupnju, u svrhu jezične ekonomije, dio semantike prenio na gramatičko, odnosno da bi se to gramatičko uključilo u ostvarenje izričaja.

0.3. Opća nomenska referenca dubinske strukture

Pod općim nomenskim referencama dubinske strukture podrazumijevamo virtualne semantičke crte dubinske strukture koje se izražavaju kroz gramatički smisao nomena. Ovdje ćemo se pozabaviti takvom općom nomenskom referencom *identifikacije*, ali kao što smo rekli na početku, tu spadaju i dihotomne reference *jednina–množina*, *prirodni rod* i *odnosi* koje izražavaju padeži i/ili prijedlozi.

1. Dubinska nomenska referenca identifikacije općenito

Dubinsku referencu identifikacije proučavamo ovdje na slučaju francuskog i hrvatskog, kao predstavnika romanskih i slavenskih jezika. Budući da je riječ

⁹ Jer se ne odnose samo na glagol, već upravo na funkciju predikata.

o dubinskoj semantici, takva supostavna analiza zalazi u područje pravilnosti, te nailazimo na dijakronijske i sinkronijske paralelizme u realizacijama dotične reference u površinskoj strukturi.

Metodološki je važno odvojiti realizaciju reference *identifikacije* putem *imenica* od realizacije iste reference putem *pridjeva*. Naime, kad su u pitanju *imenice*, dubinska *referenca identifikacije* nalazi se u opoziciji s *referencom kvidamizacije*:

identifikacija	kvidamizacija
hrv. <i>taj čovjek</i>	: <i>neki čovjek</i>
fr. <i>l'homme, cet homme</i>	: <i>un homme</i> .

Međutim, kad su u pitanju *pridjevi*, ista *referenca* nalazi se u opoziciji s *referencom kvalifikacije*:

identifikacija	kvalifikacija
hrv. <i>dobri dječak</i> > <i>dobri</i>	: <i>dobar dječak</i>
fr. <i>(le) chapeau noir</i> > <i>le noir</i>	: <i>(un) chapeau noir</i> .

Dakle, postoje sljedeće opozicije:

IMENICE: *referenca identifikacije* : *referenca kvidamizacije*

PRIDJEVI: *referenca identifikacije* : *referenca kvalifikacije*.

Iz navedenoga proizlazi da *referencu identifikacije* možemo izdvojiti kao *supstratnu nomensku referencu* koja se, kroz *imenice*, suprotstavlja *referenci kvidamizacije* a, kroz *pridjeve*, *referenci kvalifikacije*. Dakle:

I. Referenca identifikacije ostvaruje se:

na imenicama: fr. leksički identifikatori; određeni član
hrv. samo leksički identifikatori

na pridjevima: fr. određeni član
hrv. morfemi identifikacije (dulje varijante dijela pridjevske deklinacije).

II. Referenca kvidamizacije ostvaruje se: *samo na imenicama*.

III. Referenca kvalifikacije ostvaruje se: *samo na pridjevima*.

Dok je identifikacija supstratna nomenska (*imenice*, *pridjevi*) *referenca*, *kvidamizacija* je *imenička referenca*, a *kvalifikacija* je *pridjevska referenca*. *Kvalifikacijom*, kao *dubinskom referencom*, ovdje se nećemo posebno baviti. Spominjemo je samo zato da osvijetlimo *reference identifikacije* i *kvidamizacije*.

1.1. Neutralizacija opozicije

Valja reći da prilikom dekodiranja izričaja ne osvješčujemo *dubinske opozicije* dok ne naiđemo na ostvarenje jedne od dihotomnih *referenca*. Naime, one su dotle neutralizirane. Međutim, kod artikuliranja misli i izričaja jednako smo svjesni izbora između dvije *reference* u opoziciji, kao i mogućnosti njene *neutralizacije*.

U slučaju identifikacije imenica u *hrvatskom* se neutralizira opozicija *identifikacija–kvidamizacija* kad je u pitanju uporaba samostalne, nedeterminirane imenice (npr. *Razmišljam o ljudima.*). Ista je opozicija neutralizirana u *francuskom* kad je u pitanju uporaba imenice bez člana (npr. *Je suis arrivé en bicyclette.*), gdje je na primjer prijedložni izraz *en bicyclette* u funkciji adverbijala («sredstvo»), te i nije u pitanju identifikacija imenice, odnosno aktiviranje opozicije identifikacija–kvidamizacija.

U slučaju identifikacije pridjeva u *hrvatskom* dolazi do neutralizacije opozicije *identifikacija–kvalifikacija* kad je riječ o imenicama s kvalifikatorskim determinatorom, tzv. neodređenim pridjevom ili pridjevom s tzv. neodređenim oblicima (npr. *kao iz vedra neba*). Taj neodređeni oblik ne aktivira dotičnu opoziciju, tj. nismo svjesni paradigmatškog izbora (osim na razini da je u nešto manjoj obilježjen kao književni standard). U *francuskom* se dotična opozicija neutralizira ispuštanjem člana uz imenicu aktualiziranu pridjevskim atributom (npr. *constructions prépositives*).

1.2. Aktiviranje opozicije

Kad je riječ o aktiviranosti opozicije, nalazimo se na planu dekodiranja dovršenog izričaja. Naime, dubinske opozicije aktivira ostvarenje jedne od njenih referenca¹⁰ u površinskoj strukturi.

Tako ostvarenje reference identifikacije aktivira u *imenica* opoziciju *identifikacija–kvidamizacija*, a u *pridjeva*, opoziciju *identifikacija–kvalifikacija*, sljedećim biljezima:

- U hrvatskom:*
- a) leksički identifikatori imenica: npr. pokazne zamjenice (*taj čovjek*);
 - b) čisti identifikatori pridjeva: dulji padežni oblici u dijelu pridjevske deklinacije, i kvalifikativni oblik nominativa pridjeva (*crni šešir*).
- U francuskom:*
- a) leksički identifikatori imenica: npr. pokazne zamjenice (*cet homme*);
 - b) čisti identifikatori imenica: tzv. određeni član (*l'homme*);
 - c) čisti identifikatori pridjeva: tzv. određeni član uz pridjeve, koji ih od kvalifikatora pretvara u identifikatore (*le noir* 'crni').

Ostvarenje reference kvidamizacije aktivira opoziciju *kvidamizacija–identifikacija* sljedećim biljezima:

¹⁰ Jer su obje u istoj paradigmi općih dubinskih kategorija imenica ili pridjeva.

- U hrvatskom:* a) leksički kvidamizatori imenica: npr. tzv. neodređene zamjenice (*neki čovjek*);
b) poluleksički kvidamizator imenica: transkategorizirani broj *jedan* (*u jednom pismu*);
- U francuskom:* a) leksički kvidamizatori imenica: npr. tzv. neodređene zamjenice (*quelques hommes*)
b) čisti kvidamizator imenica: tzv. neodređeni član (*un homme*).

Iz toga vidimo da među biljege kvidamizacije u hrvatskom ne ubrajamo tzv. neodređene oblike pridjeva, jer oni izražavaju *referencu kvalifikacije*, za razliku od tzv. određenih oblika, koji izražavaju i *referencu kvalifikacije* i *referencu identifikacije*. Stoga za pridjeve tzv. neodređenog oblika predlažemo naziv *kvalifikatorski pridjevi* ili *kvalifikativi*, a za pridjeve određenog lika, *identifikatorski pridjevi*, odnosno *identifikativi*.

Međutim, vidimo da među biljege identifikacije ubrajamo francuski određeni član uz eliptično upotrijebljene pridjevske attribute, koji na taj način *pridjeve kvalifikatore* pretvara u *pridjeve identifikatore*, npr.:

<i>un chapeau noir</i>	‘crn šešir’
<i>le chapeau noir</i>	‘crni šešir’
<i>ce chapeau noir</i>	‘taj crni šešir’
<i>le noir</i> ¹¹	‘crni’.

2. Gramatički smisao imenica, pridjeva i zamjenica

Iz prethodnoga nužno proistječe pitanje gramatičkoga smisla imenica, pridjeva i zamjenica, a posebno pridjeva i zamjenica kao medija za izražavanje *reference identifikacije*.

2.1. Gramatički smisao imenica

Gramatički je smisao **imenica** da se odnose na čitav skup elemenata. Dubinsku referencu koju one izražavaju mogli bismo nazvati *imenovanjem* (*nominalizacijom*). Sve ono što im se pridaje selekcijom precizira njihovo određenje unutar ukupne semantičke zbilje. Tako, ako ih određuje kvidamizator, čisti, kao u francuskom neodređeni član, ili leksički, počinju izražavati jedan ili više elemenata skupa a da se ne iznosi ono što ih razlikuje od ostalih elemenata, a ako ih određuje identifikator, čisti, kao francuski određeni član i hrvatski duži padežni nastavci tzv. zamjeničke deklinacije pridjeva i zamjenica, ili leksički, identitet njihova sadržaja postaje nesumnjiv. Imenice određuju prijedložni izrazi, pridjevi i zamjenice. Međutim, za pridjeve i zamjenice moglo bi se reći da su u tom smislu *selektori par excellence*.

¹¹ Pri dekodiranju, kontekst utvrđuje je li riječ o supstantivizaciji (‘crnilo’) ili o identifikaciji (‘crni’).

2.2. Gramatički smisao pridjeva

Primarni gramatički smisao pridjeva jest izražavanje svojstava drugih vrsta riječi, uglavnom imenica, a potom i odnosa s njima. Kroz njih se prvenstveno ostvaruje statička¹² dubinska *referenca kvalifikacije*. Tu referencu izražavaju u hrvatskom tzv. neodređeni pridjevi, za koje predlažemo naziv *čisti kvalifikatori* ili *kvalifikativi*. Međutim, pridjevi su i mogući medij ostvarenja *reference identifikacije*, osobito u hrvatskom, gdje postoje posebni pridjevski morfemi za izražavanje te dubinske reference, a rjeđe u francuskom, gdje se u tu svrhu poseže za transkategorizacijom imeničkog člana. Za njih predlažemo naziv *identifikativi*.

2.3. Gramatički smisao zamjenica

Premda je osnovni gramatički smisao zamjenica da označuju ne imenujući, svaka vrsta zamjenica dodatno izražava još poneku dubinsku referencu, pa tako npr. upitne izražavaju dubinsku referencu »pitanje«. Pridjevne¹³ pokazne zamjenice izražavaju dubinsku *referencu identifikacije*, a pridjevne neodređene i odnosne zamjenice izražavaju *referencu kvidamizacije*. S obzirom na to da je riječ samo o pridjevnim zamjenicama, može se zaključiti da spomenute zamjenice izražavaju inače pridjevske dubinske reference upravo zahvaljujući činjenici da su pridjevne, odnosno da zamjenjuju pridjeve, tj. da se upotrebljavaju kao pridjevski atributi uz imenice.

3. Hrvatski akuzativ kao medij izražavanja identifikacije

U hrvatskom jeziku akuzativ može izražavati identifikaciju, ali amalgamirano s određenosti količine (*Daj mi kruh.*), kao opozicija partitivnom genitivu koji izražava neodređenost količine (*Daj mi kruha.*).¹⁴ To je dakle slučaj neleksičkog amalgamiranog identifikatora.

4. Pridjevi i zamjenice kao medij izražavanja referenca identifikacije i kvidamizacije

4.1. Pridjevi

Pridjevi su općenito, kao što smo rekli, osnovni jezični medij za izražavanje dubinske reference *kvalifikacije*. Međutim, u hrvatskom su i mogući medij za izražavanje reference *identifikacije*. U hrvatskom je uglavnom slobodan izbor¹⁵ govornika ili pisca hoće li pridjevom samo kvalificirati ili istovremeno i

¹² U odnosu na dinamičku, koja se izražava kroz glagole (*bijel je : bijeli se*).

¹³ Jer zamjenjuju pridjeve.

¹⁴ Ivšić 1970:358, C.2.

¹⁵ Katičić 1986:t.867.

kvalificirati i identificirati, osim u slučajevima ustaljenih oblika kao što su:

- oblici identifikacije: *Dobri dol*
Mali Lošinj
- oblici identifikacije i kvalifikacije: *crni petak*
simultani prevoditelj.

U hrvatskom postoje posebni morfemi, kao čisti biljezi identifikacije, duži padežni nastavci određena lika u dijelu jednine muškog i srednjeg roda tzv. zamjeničke deklinacije (nominativ i akuzativ muškog roda za »neživo« -i; muški i srednji rod: genitiv -og(a), -eg(a); dativ i lokativ -om(u), -em(u) s dugim vokalima). Vokalska dužina fonetski je biljeg »identifikacije«, jednako kao i fonemska dužina monema.

Identifikaciju u hrvatskom izražavaju pridjevi tzv. određenog lika, a nazvat ćemo ih *identifikatorima* ili *identifikativima*, kao i zamjenički pridjevi *sam* i *isti*.

Pridjevsku atribuciju imenice, koja je i sama protumačena kao sažimanje odnosne rečenice, moguće je daljnjim fokusiranjem sadržaja pridjeva – *identifikacijom* – dovesti do njegove samostalne, tj. eliptične, uporabe:

Šešir je crn.
šešir koji je crn
crn + šešir
taj + crn + šešir > taj crni šešir (obvezatna preoblika)
crni šešir
crni (elipsa: *šešir*, npr. *Dodaj mi crni.*)

kao i:

taj + šešir
taj (elipsa: *šešir*, npr. *Dodaj mi taj.*).

Eliptično upotrijebljeni kvalifikativni pridjevi postaju *zamjenice* i *identifikatori*, tj. leksički biljezi dubinske *reference identifikacije*.

Zamjenički pridjevi *takav*, *tolik*, *ovakav*, *ovolik*, *onakav*, *onolik*, *kakav*, *kolik*, *svakakav*, *svakolik* jesu kvalifikativi, te se dekliniraju kao tzv. neodređeni pridjevi, tj. ne izražavaju identifikaciju.

4.2. Zamjenice

U hrvatskom i francuskom jeziku, uz osnovni gramatički smisao **zamjenica** da označuju ne imenujući, od tzv. pridjevnih zamjenica, pokazne i posvojne izražavaju upravo svojim sadržajem dubinsku *referencu identifikacije* (hrv. *Dodaj mi taj šal.*; *Pokaži mi svoju knjigu.*; fr. *Montre-moi ce livre.*; *Donne-moi ton livre.*).

U hrvatskom jeziku, također od pridjevnih zamjenica, tzv. neodređene¹⁶,

¹⁶ One također određuju, ali kvidamizacijom. Prave tzv. neodređene zamjenice nastaju u hrvatskom od upitnih ili odnosnih zamjenica, predmetanjem ili odmetanjem

a zapravo kvidamizatorske *neki* i *jedan* (hrv. *jedan/neki čovjek*) te odnosne *koji*, *kakav* i *čiji* (*Opiši koji svoj doživljaj.; Zna napraviti kakvu glupost.; Nije lijepo rugati se čijoj nesreći.*) izražavaju dubinsku referencu kvidamizacije. Valja reći da se transkategorizirani broj *jedan* može tumačiti na tri načina, naime, kao neodređena zamjenica, neodređeni pridjev, ili možda preuzetno, kao začetak hrvatskog neodređenog člana.

U hrvatskom posvojne zamjenice, bez obzira na dvojne padežne oblike, uvijek izražavaju dubinsku referencu identifikacije, s time da duži likovi služe ili za naglašavanje ili za popunjavanje fonetskog materijala kad stoje same ili na kraju izričaja (*Više voli svog sina nego njegovoga.*).

4.2.1. Hrvatske zamjenice *svi*, *svaki* i *nijedan*, te fr. *chaque*, *tout*, *aucun* i *nul*

Hrvatske zamjenice *svi*, *svaki* i *nijedan*, te fr. *chaque*, *tout*, *aucun* i *nul* hrvatske, odnosno francuske gramatike smještaju u tzv. neodređene zamjenice.

Međutim, imajući u vidu dubinsku opoziciju identifikacija:kvidamizacija, hrvatsku zamjenicu *nijedan*, odnosno francuske zamjenice *aucun* i *nul* moramo ubrojiti u zamjenice koje izražavaju dubinsku referencu identifikacije, a nikako kvidamizacije. Naime, 'nijedan' jest negacija poopćene jedinke skupa, ili svođenje svih članova skupa na skup kao osnovnu jedinicu, ili čitavoga skupa na jednu negiranu jedinicu. U svakom slučaju, u skupu je izvršena potpuna selekcija, tj. potpuna identifikacija, upravo zbog poopćenja, samo što je ono jednako ništici (*nijedan čovjek*).

Hrvatska zamjenica *svi* upravo je suprotno od prethodno spomenutoga. Ona izjednačuje jedinku sa skupom, odnosno skup s jedinkom, te je imenica njome također posve identificirana (*svi ljudi*). Dakle, i ta zamjenica izražava dubinsku referencu identifikacije, a ne kvidamizacije.

Hrvatsku zamjenicu *svaki* i francusku *chaque*, s obzirom na spomenutu dubinsku opoziciju, moramo također ubrojiti u *identifikatore*. Te zamjenice izražavaju specifičnu vrstu identifikacije imenice kod koje je imenica istovremeno shvaćena i kao posebna jedinka i kao dio cjeline, ali je identificira činjenica pripadanja skupu i poopćenja koje onemogućuje daljnju selekciju. Francuska zamjenica *tout*¹⁷ rabi se u istom smislu, ali samo za osobe. Osoba kao dio skupa nasumce se izdvaja iz skupa sličnih osoba, npr. *Tout homme est mortel*.

nekih predmetaka ili riječi koje upitno značenje pretvaraju u neodređeno (*ne-*, *ni-*, *i-*, *sva-*, *koje-*, *po-*, *pone-*, *gdje-*, *što-*; *-god*). Transkategorizirani broj *jedan* ubraja se u tzv. neodređene zamjenice jer izražava dubinsku referencu kvidamizacije.

¹⁷ Martinet 1979.

5. Osnovni misaoni potpornji količinske selekcije skupa i dubinske reference kvidamizacije i identifikacije

Tri su osnovna misaona potporna selekcioniranja skupa:

1. hrv. *nijedan*, fr. *nul*, *aucun*, negativno poopćenje, tj. izjednačenje elementa skupa s pripadajućim mu skupom;
2. hrv. *jedan/neki*, fr. *un* (neodređeni član) u jednini, tj. izdvajanje jednog nepoznatog elementa iz pripadajućeg skupa, te hrv. *neki* i fr. *plusieurs* i *quelque* u množini, tj. izdvajanje nekoliko nepoznatih elemenata iz pripadajućeg skupa;
3. hrv. *svi*, fr. *tous*, poopćenje, tj. izjednačenje elementa skupa s pripadajućim mu skupom.

Stoga dubinsku *referencu identifikacije* izražava poopćenje u pozitivnom i negativnom smislu, jer je tu izvršena potpuna selekcija među elementima skupa, dok dubinsku *referencu kvidamizacije* izražava izdvajanje jednog ili više točno neutvrđenih elemenata iz pripadajućeg im skupa, te je izvršena tek djelomična selekcija među elementima skupa (jedan ili nekoliko izdvojenih elemenata). *Gdje je izvršena potpuna selekcija skupa, postoji i potpuna identifikacija elementa.*

5.1. Podjela pridjeva prema dubinskim referencama

Pridjevi u hrvatskom imaju tzv. neodređene i određene varijante padežnih nastavaka u genitivu, dativu i lokativu jednine muškog i srednjeg roda. Tzv. neodređeni pridjevi kazuju osobine onoga što znače imenice i odgovaraju na pitanje *kakav?* (*sunčan dan*), dok se tzv. određeni pridjevi upotrebljavaju kad se pridjevom određuje između više stvari različitih osobina ona osobina o kojoj se govori, a odgovaraju na pitanje *koji?*. Npr. za »kvidamizaciju«: *Kupila sam jedan crven šal i jedan plav*, ali za »identifikaciju«: *Crveni sam izgubila, a plavi nosim i danas*. U oba lika, ako je imenica animirana, akuzativ je jednak genitivu (*Vidim dobra čovjeka.*), a ako nije, jednak je nominativu (*Gledam taj ružan grad.*).

Promjena neodređenog lika pridjeva jest tzv. imenička (slična promjeni imenica, tj. muški i srednji rod prema vrsti *a*; ženski rod prema vrsti *e*).

Promjena određenog lika pridjeva slična je promjeni pridjevskih zamjenica pa se zove zamjenička. U njoj nastavci u svim padežima imaju duge vokale, što je također biljeg »određenosti« (nastavci: gen. *-og(a)*, dat. i lok. *-om(u)*, *-em(u)*).

U hrvatskom jeziku pridjev dolazi samo u određenom liku kad je

- uz imenicu pokazna zamjenica (*Taj tordoglati dječak!*);
- kad je dio vlastitoga imena (*Karlo Veliki, Dugi Otok, Mali Pas*);
- kad je dio naziva (*bijeli jasen, posni dan, vođeni konj*),

tj., u sva tri slučaja, kad identificira, odnosno odgovara na pitanje *koji?*.¹⁸

Dvojne oblike imaju zamjenički pridjevi *takav, tolik, ovakav, ovolik, onakav, onolik, kakav, kolik, svakakav, svakolik* i sl., i *sam* (gen. *takva, takvog(a)*, dat. *takvu, takvom(u,e)*). Zamjenički pridjevi imaju u nominativu padežnu duljinu *-i* (*isti, svakojaki*), a druge nastavke kao određeni pridjevi (*istog(a), svakojakog(a)*).

Iz prethodnoga proizlazi da je na osnovi dubinskostrukturnih referenca moguća semantička¹⁹ raspodjela pridjeva upotrebljenih u ostvarenim hrvatskim izričajima, i to

na čiste KVALIFIKATIVE²⁰, kod kojih postoji opozicija s identifikatorima;
i

na IDENTIFIKATIVE, kod kojih postoji opozicija s čistim kvalifikativima.

Takvom raspodjelom povezuju se ostvarene dubinske reference s morfološkim površinskim likom pridjeva.

Tako su čisti KVALIFIKATIVI pridjevi tzv. neodređena lika, bez obzira na činjenicu što možda mogu imati i alternativni određeni lik. (Postoje pridjevi dvojnih oblika, i samo neodređenih oblika.²¹) Samo u tzv. neodređenom liku u hrvatskom dolaze pridjevi koji su dio predikata (*Kaput je nov.*) ili koji *stoje uz imenicu-atribut* (*kritičar oštra pera*), tj. kad odgovaraju na pitanje *kakav?*, dakle, ne identificiraju, već kvalificiraju, a u drugom navedenom slučaju, čak samo usputno kvalificiraju.

IDENTIFIKATIVI su pridjevi koji, osim kvalifikativnosti, ostvaruju još i referencu identifikacije, a tzv. su određenog lika. Ovamo, osim pridjeva samo određenog lika²² (*bjajni, bojni, jarki, žarki, sinji* i još neki rijetko upotrebljavani pridjevi), spadaju i ovi:

- glagolski, na *-ći* (*sljedeći, idući, brijaći, šivaći*);
- prostorno-vremenski (koji određuju imenicu s obzirom na položaj i postanak u vremenu i prostoru: *desni, lijevi, južni, zemni, nebesni, ljetni, noćni, podnevni, mjesečni, tjedni, davni, antikni, srednjovjekovni*);

¹⁸ U francuskom pak pokazna zamjenica uz imenicu ima funkciju aktualizatora koji određuje (*cette affaire amoureuse*), te automatski isključuje uporabu člana. »Identifikacija« pridjeva u francuskom se izražava upravo članom: *le noir* 'crni' (što može biti i supstantivizacija: 'crnilo').

¹⁹ Do sada je u hrvatskom postojala *semantička podjela* na osnovi *morfoloških likova* na tzv. »određene« i »neodređene«. Naime, na osnovi činjenice da su tzv. »određeni« pridjevi zaista identificirani, pogrešno se zaključilo da su inače obični kvalifikativi, njihova suprotnost, tj. neodređeni.

²⁰ Inače tipične predstavnike onoga što pridjev predstavlja, tj. dubinske reference kvalifikacije.

²¹ Zamjenički pridjevi imaju dvojne oblike, ali njihov određeni oblik ima samo funkciju naglašavanja.

²² Prema *Priručnoj gramatici* 1979.

- relacijski, tj. koji izražavaju odnose, a bliži su posvojnim nego opisnim pridjevima, sa sufiksima *-ni*, *-dni*, *-eni* (*radni ogrtač*, *stočni fond*, *žitni trgovac*, *kućni red*, *trbušni govor*, *porezni ured*, *noćni palac*, *ručni sat*, *kazneni zakon*, *državni poglavar*, *glavni kolodvor*, *mjesni ured*, *riječni promet*; *sunčani sat*, *vjenčani prsten*, *molbeni zahtjev*, *žetveni običaj*, *vođeni tok*, *kopneni pojas*, *mliječni prah*). Neki od tih pridjeva mogu imati i neodređeni lik, ali tada imaju opisno značenje (*žitan kraj* = ‘u kojem rodi žito’; *sunčan dan* = ‘dan pun sunca’; *vođen umak* = ‘u kojem ima vode’).
- posvojno-identifikatorski, koji odgovaraju na pitanja *koji?* i *čiji?*, na *-ji*, *-nji*, *-šnji*, *-ski/-ki* (*kozji*, *jutarnji*, *unutrašnji*, *gradski*, *vojnički*, *mladički*, *mladenački*, *skijaški*, *uboški*).

Posvojni pridjevi, premda se u standardnom hrvatskom dekliniraju kao tzv. neodređeni, u književnom jeziku počinju pokazivati i tzv. određene oblike. Međutim, moglo bi biti da ti oblici imaju samo funkciju naglašavanja i, možda, jednačenja s redovitijim dužim padežnim varijantama. Posvojni pridjevi, osim reference »posvojnost«, izražavaju i referencu identifikacije. Tako u standardnom štokavskom hrvatskom imaju samo tzv. neodređeni lik pridjevi izvedeni sufiksima *-ov*, *-ev*, *-ljev*, *-in* (*sinov*, *drugov*, *Mirkov*, *bukov*, *boga-tašev*, *stričev*, *Kovačičev*, *Jakobljev*, *Čehovljev*; *svekrvin*, *Ljubičin*), premda se u nekim dijalektima rabe i oblici zamjeničke deklinacije (*bratovoga*, *muževoga*, *Tomislavljevom*, *svekrvinom*), što prodire i u književni jezik. To jednačenje također upućuje na pretpostavku da je trenutačno u hrvatskom redovito stanje dužih padežnih nastavaka u pridjeva.²³

Francuski opisni pridjevi jesu čisti kvalifikativi dok im se ne pridruži određeni član, kada postaju identifikatori (*le noir*). Posvojni su pridjevi također identifikativi.

6. Obvezatne identifikacijske preoblake

a) U hrvatskom

1. Leksička identifikacija imenice, npr. pokaznom zamjenicom, u *hrvatskom jeziku* obvezuje na identifikacijsku preoblaku, tj. na preoblaku čistog kvalifikatora u identifikator (*taj* + *crn* + *šešir* > *taj crni šešir*). Da zamjenica *neki* nije »neodređena«, potvrđuje upravo činjenica da i njezina uporaba u vidu atributa zahtijeva preoblikovanje čistog kvalifikatora u identifikator (*neki* + *crn* + *šešir* > *Neki crni šešir*).

²³ Trebalo bi objasniti zašto štokavski govori imaju u slučaju posvojnih pridjeva redovito neodređene oblike, dok drugi hrvatski dijalekti imaju određene. Možda je u štokavskim govorima redovito stanje »neodređenost«?! R. Katičić smatra da tu nije riječ o »posvojnosti«, već o posvojim zamjenicama, dakle, o morfologiji, te da je u njih opreka po određenosti (identifikaciji) neutralizirana.

2. Odnosna identifikacija imenice u dubinskoj strukturi također obvezuje na identifikacijsku preobliku pridjeva, čistog kvalifikatora, u pridjev-identifikator. Naime, od ishodišnih rečenica

Oblak je bijel.

Oblak plovi nebom.,

ako postoji dubinskostrukturni zahtjev identifikacije imenice *oblak*, nakon preoblike relativizacije druge rečenice u

Oblak koji plovi nebom.,

obvezatno se vrši identifikacijska preoblika na pridjevu prve rečenice, koja ga pretvara iz čistog kvalifikatora (*bijel*) u identifikator (*bijeli*), te na razini površinske strukture dobivamo rečenicu

Bijeli oblak plovi nebom.

3. U hrvatskim atributnim izrazima koji su semantički nedjeljivi obvezatna je preoblika pridjeva u identifikator jer pridjev u tim izrazima identificira imenicu: *crni petak, stari grad, stari Mika, sveti Juraj*.²⁴

b) U francuskom

1. U *francuskom jeziku* pokazna zamjenica obvezuje na isključenje člana, tj. preuzima funkciju identifikacije i aktualizacije imenice (*Je vois la table., Je vois cette table.; le chapeau rouge; ce chapeau rouge*).

7. Duži likovi zamjenica i pokretni dočetni samoglasnici u hrvatskom

U hrvatskom jeziku duži likovi zamjenica, uključujući i pokretne dočetne samoglasnike, iz perspektive dubinskostrukturnih referenca možda ne bi imali funkciju identifikacije, već naglašavanja. Mogli bismo zapravo i nju smatrati jednom dubinskom referencom i popisati načine na koje se ostvaruje na površinskoj razini. Dakle, zamjenice koje su identifikatori, ili su leksički identifikatori imenica (pokazne, posvojne, neke tzv. neodređene i odnosne, v. t. 3.2.1) ili, kao prave zamjenice, identificiraju samo svojim sadržajem (npr. posvojne, pokazne). V. t. 13.

8. Obilježnost likova

Lingvistička je pojava da se semantička obilježnost doživljava, osim zbog leksičkih razloga, i zbog

a) *neredovitosti lika* (zbog njegove arhaičnosti, novine, rjeđe uporabe spram alternativne redovitije varijante)

²⁴ Katičić 1986: t.870.

i zbog

- b) *relativne dužine lika* (naspram kraće alternativne varijante), koji poprima funkciju naglašavanja sadržaja uz koji je pridodan. Ako je taj sadržaj posve apstraktan, tj. neka dubinska referenca, npr. »identifikacija«, tada takav lik (npr. pokretni dočetni samoglasnici u hrvatskom), kao obilježen, može dodatno naglašavati dotičnu referencu.

8.1. Obilježenost neredovitošću lika

Jedno motrište polazi od mogućnosti što ih pruža dubinska struktura za realizacije u površinskoj, s time da se zadržavamo na površinskoj razini te učinak uporabe neredovitoga stanja shvaćamo kao obilježenost (obilježenost neredovitošću). Kad su u pitanju pridjevi, što se tiče neredovitosti njihovih oblika, u hrvatskom kao redovito, tj. neobilježeno stanje u zamjenica i pridjeva nalazimo upravo one nastavke koji su tipični za deklinaciju tzv. određenih pridjeva (duže varijante), te tako deklinaciju tzv. neodređenih pridjeva (kraće kvalifikatorske varijante), sličnu imeničkoj, barem u neštokavskim hrvatskim govorima, uglavnom možemo smatrati obilježenom, kao pripadajućom književnome standardu. Slično tomu, tj. kao obilježen, možemo shvatiti i transkategorizirani broj 'jedan', koji u hrvatskom funkcionira kao poluleksički²⁵ biljeg kvidamizacije ispred imenica (*u jednom pismu*).

U romanskim se jezicima također može pretpostaviti npr. kasniji postanak tzv. neodređenog člana, isto tako transkategoriziranog iz broja 'jedan' (lat. *unus* > fr. *un*), koji i danas funkcionira u obje funkcije, za razliku od tzv. određenog člana (*le, la, les*), koji se vrlo rano, već u vulgarnom latinskom, često javlja kao začetak člana u vidu pokazne zamjenice *ille* ('onaj') uz imenicu. Naime, u tekstovima sv. Jeronima, iz IV. stoljeća, ispred imenice nalazimo samo oblike od *quidem, ille te ecce*, a ni traga onima od *unus*.

Dakle, u hrvatskom *kvidamizaciju imenica* možemo smatrati neredovitim, obilježenim stanjem, dok u francuskom, upravo obrnuto, *identifikacija pridjeva*, tzv. određenim imeničkim članom, predstavlja obilježeno, neredovito stanje.

8.1.1. Dijakronijska argumentacija

U odnosu na »identifikaciju«, kao izvršenu potpunu selekciju među elementima skupa, koja je izraz primarne funkcije jezika da prenosi iz svijeta i duha točno imenovane elemente, kvidamizaciju možemo smatrati kasnijom, složenijom pojavom, koja je već odraz izražene svijesti o pripadanju elemenata skupovima. Relativno sinkronijski gledajući, to je osobito vidljivo u dječjem govoru, gdje se prvo pokazuje (pokret), da bi se potom imenovalo (*medo*), a onda i točno utvrđivalo ono što je imenovano (*taj medo*), dok izdvaja-

²⁵ Teško ga je katkada razlučiti od broja 'jedan'.

nje iz skupa istovrsnih elemenata (*jedan dečko*) nastupa znatno kasnije u psihičkom i jezičnom razvoju. Sličan dijakronijski slijed možemo pratiti i danas u hrvatskom jeziku, gdje smo upravo svjedoci začetku nastajanja neke vrste neodređenog člana (*jedan/neki čovjek*). Naime, u hrvatskom se, za izražavanje dubinske reference kvidamizacije, između ostaloga, još uvijek poseže za transkategorizacijom broja *jedan*, spram prastaroga (iz doba baltičko-slavenske zajednice) stapanja pokazne zamjenice **is*²⁶ (koju nalazimo u lat. *is* 'on', 'ovaj', 'taj', 'isti'), postponirane u složenoj deklinaciji oblicima pridjeva sklanjanim po nominalnoj deklinaciji, a koja služi za izražavanje »identifikacije«²⁷. Slično tomu, u francuskom određeni član (*le, la, les*), kao i padežni oblici određenih pridjeva u slavenskim jezicima, nastaje iz jedne pokazne zamjenice (lat. *ille* 'onaj'), dok neodređeni nastaje transkategorizacijom broja 'jedan'²⁸. Vidimo, dakle, da su se i romanski i slavenski jezici, u nastojanju da izraze referencu »identifikacije«, utekli preponiranju (imenici), odnosno postponiranju (pridjevu) jedne pokazne zamjenice. U klizanju značenja »pokazno« > »relativno« indoeuropske pokazne zamjenice **yos/*is* ('on' > 'onaj' > 'koji') u slavenskim jezicima, te u kasnijem romanskom paralelizmu u uporabi lat. pokazne zamjenice *ille* u funkciji »identifikacije«, uočava se logičan dijakronijski razvoj semantičkog slijeda »pokazno« > »relativno« > »identifikacija«.

Nadalje, s obzirom, čini se, na potrebu naglašavanja časa reference identifikacije, časa reference kvidamizacije, može se općenito u jezicima pretpostaviti smjenjivanje faza »redovitije identifikacije« i »redovitije kvidamizacije« imenica, kod kojih se, kad dođe do zasićenja jednom, stvara potreba za dodatnim izražavanjem one koja nije redovita. Moglo bi se stoga razložno pretpostaviti da se u fazi nastajanja francuskog određenog člana, imenica bez člana doživljavala kao premalo identificirana, kao što se današnja hrvatska imenica vjerojatno osjeća previše identificiranom, te joj se u razgovornom jeziku često predmeću *neki* i *jedan*.

Drugo je s pridjevima. U slavenskim jezicima, u fazi nastajanja dužih identificirajućih varijanata pridjeva, vjerojatno se nastojalo izražavanjem dubinske reference identifikacije identificirati kvalifikativnost pridjeva.²⁹

²⁶ Neki smatraju (Karl Brugmann, Henrik Barić) da je tu riječ o stapanju odnosnog specijaliziranog značenja postponirane zamjenice **yos* (*vino novoje* 'vino koje je novo'), a ne pokaznog značenja (**is*).

²⁷ Ivšić 1970:232.

²⁸ Do danas, u obje funkcije ima isti lik.

²⁹ Dakako, to »dubinsko« tumačenje ne isključuje utjecaj smanjenog fonetskog materijala (na površinskoj razini) na širenje izričaja.

8.2. Obilježenost relativnom dužinom lika

Drugo motrište polazi od strukturalno-sinkronijske činjenice da duže varijante hrvatskih padeža pridjevske i zamjeničke deklinacije s pokretnim dočetnim samoglasnicima možemo shvatiti kao obilježene funkcijom *naglašavanja*, kad ih supostavimo s kraćima. Kod njih je samo naglašeno ono što izražavaju, tj. identifikacija.

Duži likovi zamjenica (kao u tzv. određenih pridjeva) nisu u funkciji »identifikacije« već naglašavanja. Općenito uzevši, duži nastavci koji završavaju na *-a*, *-u*, *-e* upotrebljavaju se podjednako kao i kraći, i to uglavnom zbog fonetskih razloga, tj. pred istovjetnim suglasnicima (*poslije velikoga gubitka krvi*). Međutim, duženjem riječi poprimaju funkciju naglašavanja, na koju treba obratiti pozornost.

Duži lik s vokalom na kraju, kao i kod pridjeva, zamjenice imaju kad su upotrijebljene kao postponirani atributi iza imenice (*Vidi trn u oku brata svojega, a brvna u svome ne vidi.*) ili kad stoje same (*Izišao je ususret našima.*). U pitanju je potreba da se popuni fonetski nedostatak nastao elipsom imenice. Npr. naglašene oblike imaju lične zamjenice trećeg lica (*njega, njemu*), a zanimljivo je da se rabe upravo za »isticanje« (*Ja njega dobro poznajem.*), zatim za »suprotstavljanje«, koje je također »isticanje« (*Vidim njega, a ne nju.*), te iza prijedloga, dakle samostalno, tj. u naglašenoj varijanti (*Otišao je bez njega.*). I ostale zamjenice redovito imaju iste dulje nastavke.³⁰ U nominativu jednine muškoga roda nastavak *-i* imaju pridjevnne, upitne, odnosne i neodređene zamjenice. Svi dulji nastavci biljezi su reference »naglašenosti«. *Pridjevnne zamjenice*, i to *posvojne*, *upitno-odnosne* i *neodređene*, te *zamjenički pridjev sav* imaju dulje padežne nastavke, kao i *pokazne zamjenice*. One su srodne određenim pridjevima i po tome što imaju duljinu u nominativnom i akuzativnom nastavku jednine. Međutim, njihova je jedina funkcija naglašavanje. *Posvojne zamjenice trećeg lica*, kao i pridjevi imaju varijante za određeni i neodređeni lik u genitivu, dativu i lokativu jednine muškog i srednjeg roda. (*njegova, njegovoga, njezina, njezinoga, njegovu, njegovom*), s time da u određenom liku još mogu na kraju imati i krajnji vokal *a* u genitivu, odnosno *u* ili *e* u dativu i lokativu, koji ima dodatnu funkciju naglašavanja.

Iz navedenoga proizlazi da u hrvatskom imenice, zamjenice i pridjevi imaju u genitivu i dativu te lokativu jednine muškog i srednjeg roda redovito

³⁰ Imeničke zamjenice *tko*, što imaju duže padežne nastavke kad su upotrijebljene kao odnosne ili kad traže točnu identifikaciju (*Vidim Marka. Kojega Marka? Čovjeka kojeg volim.*), a kraće kad ne identificiraju, već su samo upitne (*Volim ga. Koga voliš? Marka.*). Dakle, dulji su oblici od pridjevske zamjenice *koji*, koja zahtijeva precizniju identifikaciju, dok su kraći od imeničke zamjenice *tko*. Opreka po identifikaciji u tih je zamjenica u dubinskoj semantici, tj. u gramatičkoj razlici između imenica, koje tu opreku ne izražavaju, i pridjeva, koji je izražavaju.

duže dočetke (gen. *-ega, -oga*; dat. i lok. *-emu*), te se kraće varijante neodređenih pridjeva osjećaju kao obilježene (knjiške). Što se tiče pridjeva, u razgovornom jeziku finalni pokretni samoglasnici gotovo redovito otpadaju.

9. Dubinska referenca kvidamizacije

Dubinska referenca kvidamizacije jest *imenička referenca*. Na putu od cjelokupne zbilje do ostvarenog izričaja obavlja se velika semantička selekcija koju vrše identifikatori i kvidamizatori. Kod kvidamizacije je riječ o tome da selekcija nije posve iscrpna u određivanju sadržaja izraženog imenicom.³¹ Dakle, riječ je o djelomičnom određenju. Naime, na postavljeno pitanje *koji?*, iz skupa elemenata izdvaja se nešto ili netko, a da se pritom ne određuje točno što ili tko. Tako u *hrvatskom* imamo uporabu zamjeničkog pridjeva *neki* npr. u rečenici

Došao sam nekim biciklom.,

za razliku od identificirajuće posvojne zamjenice u rečenici

Došao sam tvojim biciklom.

Upravo kao u francuskom, gdje rečenica

J'ai connu une fille.

ne identificira tako točno kao rečenica

J'ai connu cette fille.

Referenca kvidamizacije izražava se u *hrvatskom* transkategoriziranim brojem 'jedan'

hrv. *Jedan čovjek mi je rekao da...;*

a u *francuskom* tzv. neodređenim članom, nastalim na isti način:

fr. *Un homme m'a dit que...).*

Samostalnu francusku imenicu u eliptičnom uzviku *Voleur!* možemo naglasiti i kvidamizacijskom uporabom tzv. neodređenog člana (*Tu es un voleur.*), kao i u hrvatskom (*Ti si jedan [običan] lopov!*). Semantička je vrijednost tog posljednjeg determinatora imenice odnos jednakost—sličnost, ali i izdvajanje. Preostaje pitanje zašto su česte preoblike tipa hrv. *Ti si jedan (običan) lopov!*, *Bezobraznice jedna!*, i fr. *Tu es un voleur!*, kad postoje i hrv. *Ti si lopov.* i fr. *Tu es voleur.* Vjerojatno je riječ o potrebi dodatnog fonetsko-fonemskog materijala koji bi artikulirao emotivni višak eksklamacije i time udovoljio potrebi za izražajnošću izričaja. Međutim, takvo ekspresionističko vrijeme, kojemu nikad dosta izražajnosti, moglo bi u hrvatskom pokrenuti nastajanje neodređenog imeničkog člana.

³¹ Ponavljamo da je riječ o imenici, zamjenici, pridjevu i participu.

Francuski neodređeni član potječe od transkategoriziranog, tj. deetimiziranog latinskog broja *unus*, koji je danas, kao amalgam roda, broja i člana³², često teško razlučiti od člana.

Što se tiče pridjeva, rekli smo da su tzv. neodređeni pridjevi zapravo kvalifikativi, a ne kvidamizatori, osim onih koji kvidamiziraju svojim leksičkim sadržajem (npr. *neki*).

9.1. Ostvarenja dubinske reference kvidamizacije

Dubinska referenca kvidamizacije ostvaruje se na imenicama, i to:

u francuskom jeziku:	neodređenim članom (<i>un, une; des</i>), a
u hrvatskom jeziku:	transkategoriziranim brojem <i>jedan</i> i tzv. neodređenim pridjevom <i>neki</i> .

Dakle, kvidamizacija se ostvaruje samo lingvističkim putem, i to:

I. gramatički:	fr. neodređeni član (<i>un, une; des</i>)
II. leksički:	hrv. <i>jedan; neki</i> (u jednini i množini), <i>razni</i> ; fr. <i>plusieurs, différent, quelque</i> .

10. Dubinska referenca identifikacije

Dubinska referenca *identifikacije* potpuno određuje sadržaj izražen nomenom

1. točno određene jedinice nekog skupa (leksičkim putem, npr. sadržajem pokazne zamjenice: Taj *mi je čovjek rekao.*; ili situacijom: Čovjek *mi je rekao da se udaljim.*, tj. 'dotični čovjek'.); ili
2. generalizirane, odnosno poopćene jedinice, koja u afirmaciji ili negaciji predstavlja odjednom sve članove skupa (*Svi su ljudi dobri.*; *Nijedan čovjek nije posve zao.*).

Dubinska referenca identifikacije traži odgovor na pitanje *koji?*. Identificirano je sve ono što identificira situacija, širi kontekst (tj. što je prethodno spomenuto u izričaju), neka svojstva leksičkog determinatora imenice (pridjev, prijedložni izraz, točan naziv, ime kao atribut i apozicija) ili pravi biljeg određenosti (francuski član, hrv. dugi *-i* u nominativu i duže varijante genitiva, dativa i lokativa jednine muškog i srednjeg roda pridjevske deklinacije).

Hrvatski jezik posjeduje pravi biljeg reference identifikacije (u vidu dužih varijanata padežnih nastavaka u genitivu, dativu i lokativu jednine muškog i srednjeg roda pridjeva te zamjениčkih pridjeva i posvojnih zamjenica) te odgovorom na pitanje *koji?* ostvaruje zahtjev reference identifikacije (hrv. *crveni*

³² Zapravo pripada, kao i hrv. *jedan*, ljestvici što vrši stupnjevanje količinske određenosti imenice od *nijedan, jedan, dva, tri* itd., do *svi*.

šešir; fr. *le chapeau rouge*).³³ Ostvarenja kategorije identifikacije jesu biljezi obavljene potpune selekcije na putu od cjelokupne zbilje do ostvarenog izričaja.

10.1. Ostvarenja dubinske reference identifikacije u francuskom i hrvatskom jeziku

Dubinska referenca identifikacije ostvaruje se u hrvatskom i u francuskom jeziku na dva osnovna načina:

- I. ekstralingvistički, tj. situacijom (*Maison à vendre.*; *Kuća na prodaju.*; i npr. ličnim zamjenicama, hrv. *ja*, fr. *moi*), i
- II. lingvistički:
 1. *pravim imenom* (*Gospodin Petrović rekao mi je da...; Monsieur Lebrun m'a dit que...*)
 2. *širim kontekstom*: hrv. *Kad ti kažem, čovjek mi je rekao da je nema.* ('prethodno spomenuti čovjek');
 3. *amalgamiranim leksičkim identifikatorima* s dodatnim semantičkim sadržajem, kao što su zamjenice i pridjevi ('*taj*', '*isti*', '*svi*', '*nijedan*', '*onaj*', '*ovaj*' i sl.): hrv. *Taj čovjek odjednom se okrene.*, fr. *Cet homme me l'a dit.* (»pokazno« + »identificirajuće«), kod kojih se, uz »identifikaciju«, amalgamiraju i drugi semantički sadržaji;
 4. *amalgamiranim neleksičkim identifikatorima*:
 - a) u francuskom — *aktualizatorom*, određenim članom (*le, la, les*), koji je amalgam biljega roda, broja, padeža i kategorije identifikacije. Dijakronijski gledajući, on je danas već posve deetimizirani negdašnji latinski determinator imenice, pokazna zamjenica *ille* ('*onaj*', '*pređašnji*', '*pomenuti*'), tipična za funkciju identifikacije, te je logično da je određeni član iz nje potekao. Frc. određeni član kao determinator pridjeva *identificira* (fr. *Donne-moi le noir!* = 'Daj mi crni!', tj. '*onaj crni*', npr. '*šešir*'), ali može imati i funkciju transkategorizatora, tj. poimeničiti pridjev (*le noir* '*crnilo*').³⁴
 - b) u hrvatskom — *akuzativom*, gdje je identifikacija amalgamirana s »određenošću količine« (za razliku od genitiva koji izražava »neodređenost količine«)³⁵.

³³ Odgovor na pitanje *kakav?* ostvaruje zahtjev kategorije kvalifikacije (hrv. *crn dječak*, fr. *un garçon roux*).

³⁴ Na taj način pridružen neodređeni član reetimizirao bi se u broj '*jedan*' (*un noir* '*jedan crni*'), ili bi supstantivirao pridjev ('*jedan crnac*').

³⁵ Ivšić 1970:358, C.2.

5. *čistim neleksičkim identifikatorima*, tj. onima kojima je to jedina funkcija, odnosno koji nemaju dodatnog semantičkog sadržaja, a to su u hrvatskom *dugi -i u nom. jednine odnosnih pridjeva i posebne duže varijante u genitivu, dativu i lokativu jednine muškog i srednjeg roda deklinacije pridjeva i zamjenica*.

10.1.1. Leksički identifikatori u hrvatskom i francuskom

U hrvatskom su leksički identifikatori sljedeće zamjenice, odnosno pridjevi:

posvojni: *moj, tvoj, njegov, naš, vaš, njihov*;
količinski: *nijedan, svi, svaki*;
pokazni: *taj, ovaj, onaj*.

Leksički identifikatori u francuskom jesu sljedeće zamjenice, odnosno pridjevi:

posvojni: *mon, ton, son, notre, votre leur*;
količinski: *aucun, nul, chaque, tout, tous*;
pokazni: *ce, cet, cette*.

Brojevi odgovaraju na dubinsku referencu količine, tj. na pitanje *koliko?*, međutim kad je riječ o količinskim odredbenicima 'nijedan', 'svi', pa i 'svaki', odgovor se svodi i na pitanje *koji?*, te su ti kvantifikatori, s obzirom na to da je u njih izvršena potpuna selekcija skupa, ujedno i identifikatori (v. t. 3.2.1 i t. 1.4).

11. Francuski član i iznimke u njegovoj uporabi

U francuskom, navodnoj obvezatnoj uporabi određenog ili neodređenog člana uz imenicu, postoje brojne *iznimke*, a to su:

I. *određenje situacijom*:

- a) natpisi, naslovi djela i sl. (*farine; maison à vendre; Précis d'arithmétique*);
- b) zazivi (*Cieux, écoutez ma voix!*)³⁶;

II. *određenje kontekstom*:

- a) koordinacijom (*Cinémas et théâtres font relâche ce soir.*);
- b) nabranjem (*Vieillards, hommes, femmes, enfants, tous voulaient me voir.*);

³⁶ Uz nekoliko iznimaka: kad označuje naslov i kad pred njim stoje *madame, mademoiselle, monsieur, monseigneur*: *Monsieur le comte*; i pred superlativom: *O la plus chère tombe et la plus ignorée!*.

- c) prijedložnim izrazom (*table de marbre, poète de génie*), i u slučaju da je riječ o sintemu (*moulin à vent, coin de rue*),
jednakim hrvatskom kvalifikativnom pridjevu (*genijalan pjesnik*);
- d) apozicijom (*Abraham, père de la foi.*);
- e) imeničkim predikatom u funkciji atributa (*Soyez reine.*);
- f) adverbima nebrojive količine: *beaucoup, peu* (*beaucoup de gens*);
- g) negacijom koja zahtijeva partitivni de (*Il n'y a pas de gens.*).

Slučajeve ispuštanja člana u francuskom, kojih je ipak priličan broj, možemo uglavnom³⁷ svesti na neutralizaciju opozicije identifikacija–kvidamizacija. Imenica je određena ili situacijom ili kontekstom ili leksičkim determinatorima. Iznimke su:

- a) neke poslovice (npr. *Noblesse oblige.*);
- b) ustaljeni izrazi (*avoir peur/raison, chercher noise, rendre justice*), kod kojih je prirodno da se imenica ne određuje spram opozicije identifikacija–kvidamizacija jer je postala dijelom novoga značenja (*avoir peur* ne znači doslovno 'imati strah', već 'bojati se'), dakle, opozicija je zapravo i tu neutralizirana;
- c) sintemi (*moulin à vent*);
- d) gradivni prijedložni izrazi (*table de marbre*), gdje je riječ o kvalifikaciji.

11.1. Dijakronija francuskoga člana

Dijakronijski gledajući, razlozi postanka francuskoga člana, osim kratkoće imenice, strukturalni su. Naime, kraćenje latinskih dočetaka, kao nositelja amalgamirane oznake roda, broja i padeža, imalo je za posljedicu prijenos tih dubinskih referenca na biljege za izražavanje dubinske reference identifikacije i kvidamizacije imenica (pokazna zamjenica *ille* 'onaj', 'pomenuti', za »identifikaciju«, i broj *unus* 'jedan', za »kvidamizaciju«).³⁸ Francuski je član prvenstveno biljeg za ono što je izgubljeno kraćenjem latinskih dočetaka, a to su imenički *rod* (premda ne samo on, jer tu su i pridjevski dočeci, ali i imenički sufiksi koji mogu ukazivati na rod) i *broj*. Dakle, kao realizacija dubinskih referenca identifikacije i kvidamizacije, koje su možda, preko latinske pokazne zamjenice *ille* i broja *unus*, pokrenule i omogućile cijeli proces premiještanja biljega roda i padeža (pa i diskontinuiranja broja) s dočetaka latinskih imenica na predmetanje francuskim imenicama (prijedlozi i član), član nije biljeg samo

³⁷ Osim točke *II.c*, gdje je riječ o izražavanju materije, što u hrvatskom odgovara gradivnim pridjevima, tj. odgovara na pitanja *kakav?* i *od čega?*.

³⁸ Naglašenu potrebu za izražavanjem kategorije kvidamizacije kao da u ovom trenutku naziremo i u suvremenom hrvatskom razgovornom jeziku (česta uporaba *neki* i *jedan* uz imenicu).

tih dubinskih referenca, već i amalgamiranog roda i broja (*la, le, les; un, une; des*) a, u muškom rodu singulara i plurala, još i kategorije padeža (gen. *du, des*, dat. *au, aux*).

12. Prevođenje francuskoga člana na hrvatski jezik

Npr. u primjeru *Une présentation réaliste de l'ensemble des faits de langue*. (*Realističan prikaz cjeline jezičnih činjenica*.) francuski neodređeni član izražava isti sadržaj kao i kvalifikativni dočetak *-an* hrvatskog pridjeva *realističan*, tj. odgovara na pitanje *kakav?*, za razliku od određenog člana koji bi odgovarao na pitanje *koji?*: *la présentation réaliste* 'realistični prikaz'.

12.1. Francuski određeni član

U načelu, francuski određeni član uz *nedeterminiranu imenicu* u hrvatskom jeziku najčešće prevodimo samostalnom imenicom (*Dans la conjugaison on disait:...* = *U konjugaciji se govorilo:...*). Međutim, često ga prevodimo i drugim leksičkim odredbenicima koji izražavaju identifikaciju, kao što je npr. pokazni pridjev (*L'homme m'a dit que...* = *Čovjek mi je rekao da...*, ali i *Taj čovjek mi je rekao da...*, kao što je i u francuskom moguće *Cet homme m'a dit que...*).³⁹

Francuski određeni član uz *determiniranu imenicu* prevodi se u hrvatskom imenicom determiniranom određenim likom pridjevskog determinatora (*Le latin classique importé dans les colonies romaines...* = *Klasični latinski uvezen u rimske kolonije...*), tj. identifikativom.

Zanimljivo je da ima primjera u kojima se francuski određeni član uz *determiniranu imenicu* prevodi u hrvatskom upravo neodređenim pridjevom: *l'autre jour* = *neki dan*, tj. 'jedan od prošlih dana' (*un autre jour* bismo preveli kao *jedan drugi dan*). No, tu je u pitanju frazeologija, a ona u svakom jeziku slijedi logiku vlastitoga sustava.

12.2. Francuski neodređeni član

Francuski neodređeni član u suvremenom hrvatskom razgovornom, pa i pisanom jeziku najčešće prevodimo leksičkim i poluleksičkim kvidamizatorima, tj. tzv. neodređenim zamjeničkim pridjevom *neki* i kardinalom *jedan* (*Une fille se trouvait devant la porte.* = *Pred vratima se nalazila jedna djevojčica.*; *Un homme m'a dit que...* = *Jedan čovjek mi je rekao da...*; *Neki čovjek mi je rekao da...*). Međutim, preskriptivna gramatika drži da to treba izbjegavati.

Zanimljivo je da francuski neodređeni član, prilikom prvog spomena neke imenice u izričaju, često stoji upravo uz *determiniranu imenicu*, gdje aktivira

³⁹ Dokaz da u francuskom ponovo počinje proces naglašavanja identifikacije imenice. Određeni član očito gubi svoju identifikacijsku vrijednost, te trenutačno ima više funkciju biljega roda i broja.

sadržaj »izdvajanje« u funkciji kvidamizacije: *Il se forma peu à peu une langue moins correcte que le latin classique...* = *Postupno je nastao* ('jedan') *jezik* ('koji je bio') *manje ispravan od klasičnog latinskog*, koji se u hrvatskom prevodi hrvatskom istoznačnicom reference kvidamizacije, također transkategoriziranim brojem *jedan*.

Neodređeni član, u kombinaciji s određenom zamjenicom *qui*, prevodimo kombinacijom ostvarenja dubinskih referenca identifikacije i kvidamizacije:

... *et donner ainsi, des faits, une présentation qui n'exclurait pas l'usage des adultes.*

... *i na taj način dati (jedan takav) prikaz činjenica koji ne bi isključio uporabu i za odrasle.* ('koji bi poslužio i odraslima')

U tom primjeru francuski neodređeni član ostvaruje dubinsku referencu kvidamizacije, dok se referenca identifikacije izražava kroz odnosnu zamjenicu *qui*. U hrvatskom se pridjevom *jedan* izražava »kvidamizacija«, a referenca »identifikacije« diskontinuira se kroz *takav* i relativnu zamjenicu *koji*.

13. Transkategorizirani broj 'jedan' kao medij izražavanja reference kvidamizacije i identifikacije u hrvatskom jeziku

U suvremenom razgovornom hrvatskom jeziku, osobito kod mlađih osoba, javlja se česta uporaba, naizgled nepotrebne, specifične determinacije imenice leksičkim kvidamizatorima (broj *jedan*⁴⁰ i neodređeni pridjev *neki*). Kao da i u hrvatskom počinje nešto nedostajati uz samostalnu, valjda posve »određenu« imenicu. Tako imamo *dvije specifične determinativne uporabe broja jedan u hrvatskom*, a to su:

1. Specifična uporaba broja jedan kao biljega »izdvajanja« u funkciji »kvidamizacije«:
(1) *Gledala sam jedan film.* – »izdvajanje«
2. Specifična uporaba broja jedan kao biljega »sličnosti«—»jednakosti«, tj. »identifikacije«:
(1) *Jedan Pavarotti to si može dopustiti.* = 'netko tko je tako poznat kao Pavarotti', tj. 'upravo on', 'on sam' = »jednakost«.
(2) *To je jedna Callas.* = 'ima glas kao Callasova' = »sličnost«, »poredba«.

U slučajevima pod t. 2 broj *jedan* izražava odnose »sličnost«—»poredba« i »jednakost«, tj. referencu identifikacije. Dakako to poređivanje može biti u pozitivnom i negativnom (npr. *Al Capone*) smislu, ovisno o kontekstu.

⁴⁰ *Jedan* se često javlja i kao automatski kalk u prijevodima s francuskog.

14. Dočetni pokretni samoglasnici kao mogući biljezi reference naglašavanja u hrvatskom

U svjetlu ovoga rada, hrvatske tzv. pokretne samoglasnike, koji se navodno »bez utjecaja na značenje mogu nalaziti ili ne nalaziti na kraju riječi«⁴¹ (u slučaju dvojakih oblika priloga i prijedloga te nastavaka pridjevsko-zamjeničke deklinacije), mogli bismo tumačiti, osobito kad je riječ o pridjevsko-zamjeničkoj deklinaciji, i kao moguće biljege naglašavanja. Ako pak »naglašavanje« stoji u kombinaciji s pitanjem *koji?*, onda se ono može tumačiti i kao naglašavanje dubinske reference identifikacije, što je slučaj s dočetnim pokretnim samoglasnicima zamjeničke i pridjevske deklinacije. Stoga bi trebalo pripaziti da se njima ne služimo samo kao fonetskim sredstvom za izbjegavanje kakofoničnih suglasničkih pojava na granicama riječi, već, općenito, i kao mogućim biljegom naglašavanja dubinske nomenske reference identifikacije. Npr. atributni pridjev *teksaškog* u primjeru *ujaka Oscara, teksaškog poljoprivrednika* određuje imenicu usputno je kvalificirajući (s obzirom na mogućnost izraza *iz Teksasa*, kojim bi se inzistiralo na sadržaju determinacije) te, ako mu se doda dočetni *-a* (*teksaškoga poljoprivrednika*), počinje istovremeno naglašavati sadržaj kojem je pridodan ('teksaški' + 'genitiv'), odnosno značiti više 'genitiv' nego 'atribut'.

To bi mogao biti primjer kako mogućnost dvojakih, a semantički neiskorištenih likova u jeziku kod dužega lika omogućuje značenje 'naglašavanje'. U slučaju pridjevsko-zamjeničke deklinacije određenog lika riječ je upravo o dodatnom naglašavanju osnovnoga značenja, tj. 'identifikacije'. Takav bi lik bio obilježen te bi mogao nepotrebno naglasiti kako sadržaj riječi kojoj je padež pridodan, tako i sadržaj samog padeža, pa i tu njegovu funkciju ne bi trebalo gubiti iz vida. Međutim, za potvrdu te hipoteze bilo bi neophodno opsežnije istraživanje.

Literatura

- Grevisse, Maurice. 1969. *Le bon usage : Grammaire française avec des remarques sur la langue française d'aujourd'hui*. 7e éd. Paris : Gémbloux. 1156 str.
- Guillaume, G. 1975. *Le problème de l'article et sa solution dans la langue française*. Réédition avec préface de Roch Valin. Paris : A. G. Nizet; Québec : Presses de l'Université Laval. xvi, 318 str. (1. izd. 1919.)
- Ivšić, Stjepan. 1970. *Slavenska poredbena gramatika*. Priredili Josip Vrana i Radoslav Katičić. Zagreb : Školska knjiga. xxx, (ii), 434 str.
- Katičić, Radoslav. 1986. *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika : Nacrt za gramatiku*. Zagreb : Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Globus. viii, 529 str. (Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, Razred

⁴¹ *Priručna gramatika*, t. 1423.

za filologiju, 61)

Lyons, John. 1970. *Linguistique générale. Introduction à la linguistique théorique*. Paris : Larousse. 382 str. (Langue et langage) (Prijevod djela Introduction to the theoretical linguistics.)

Martinet, André. 1979. *Grammaire fonctionnelle du français*. Paris : Didier. xii, 276 str.

Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika. (Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku). Zagreb : Školska knjiga, 1979.

Tekavčić, Pavao. 1970. *Uvod u vulgarni latinitet (s izborom tekstova)*. Zagreb : Sveučilište. xiv, 412 str. (Udžbenici Sveučilišta u Zagrebu)

Réalisations de la référence nominale profonde de l'identification en français et en croate

Résumé

La question des articles défini et indéfini français, ainsi que la question des variantes doubles de la déclinaison adjectivale et pronominale en croate on traite ici comme des réalisations de la référence nominale profonde de l'identification par voie de noms et d'adjectifs. Pour l'opposition traditionnelle *défini* : *indéfini* on propose comme plus adéquates l'opposition *identification* : *quidamisation* (du lat. *quidam*). L'identification se définit comme une des références nominales (lat. *nomen*) de substrat, tandis que la quidamisation comme référence du nom et la qualification comme référence de l'adjectif. Aussi, propose-t-on les définitions du sens grammatical des noms, des adjectifs et des pronoms. Les adjectifs et les pronoms sont analysés en tant que moyens d'expression des références de l'identification et de la quidamisation. Les pronoms, par leur contenu lexical, expriment les références profondes de l'identification et de la quidamisation. Pour les formes plus longues des cas, ainsi que pour les voyelles finales mobiles on propose l'hypothèse que celles-ci exercent, entre autres, la fonction de l'accentualisation sémantique. À la base de l'analyse de la sélection quantitative de l'ensemble, les pronoms '*tout*', '*tous*', '*chaque*', '*nul*' et '*aucun*' sont classés parmi les identificateurs. À la base des références profondes on propose une nouvelle classification des adjectifs (en *qualificatifs* et *identificatifs*). On étudie les formes non-ordinaires et celles plus longues comme les marques sémantiques. Après avoir démontré le parallélisme existant entre les langues slaves et romanes vis à vis de l'expression de la référence profonde de l'identification (article défini romain et formation des terminaisons identificatrices des cas adjectivaux slaves), on propose l'hypothèse sur la formation postérieure de l'article indéfini en français, vis à vis de l'article défini. Aussi bien, propose-t-on deux autres hypothèses: 1. sur la formation actuelle d'un article indéfini croate, par voie de transcatégorisation du cardinal '*un*' (*jedan*); 2. sur l'alternance diachronique des phases prédominantes d'identification et de quidamisation dans les langues. On fait une liste des identificateurs et des quidamisateurs lexicaux et grammaticaux dans les deux langues et on essaie de définir la traduction des articles français en croate. À la fin, on démontre deux emplois spécifiques du cardinal transcatégorisé *jedan* (comme quidamisateur et identificateur) en croate.

Ključne riječi: dubinska analiza rečenice, određenost—neodređenost, član, francuski jezik, hrvatski jezik

Key words: deep sentence analysis, definitiveness—indefinitiveness, article, French language, Croatian language

